

УДК 378.4(477.74-21)-057.4:004.65

Мурашко Олена Сергіївна,

завідувач Інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна

тел.: (048) 722 12 10

e-mail: bibik@onu.edu.ua

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ НАУКОВЦІВ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті мова йдеться про один з напрямків наукової роботи НБ ОНУ – біографічні дослідження. Результатом цих досліджень є різні типи публікацій – від монографій до публікацій у наукових виданнях, списки літератури, картотека «Біословник», що містить праці вчених університету, особисті архіви професорів та співробітників Новоросійського, пізніше – Одеського університету, Архів НБ ОНУ «Матеріали до біографій співробітників ОНУ імені І. І. Мечникова», а також персональні бази даних, які створює Інформаційно-бібліографічний відділ. До 155-річчя ОНУ імені І. І. Мечникова Науковою бібліотекою було ініційовано створення БД «Шановані наукою», що планується як персональні бази даних, присвячені професорам та викладачам ОНУ імені І. І. Мечникова, які стали видатним вченими, яким присвячені конференції, читання тощо, організаторами яких є підрозділи університету.

Ключові слова: біографістика, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, бази даних власної генерації, вчені ОНУ, База даних «Шановані наукою».

У 2020 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова відзначив чергову річницю – 155 років з дня заснування. Зазвичай до таких дат плануються урочисті заходи, що і було зроблено в цьому році. Але ж реальність вносить корективи до нашого життя – пандемія Covid-19 зробила неможливим проведення масових заходів, строгий весняний карантин унеможливив здійснення деяких планів. Проте більшість із запланованого вдалося втілити у життя.

Науковою бібліотекою також було складено план заходів з нагоди річниці університету.

Вийшли друком два видання: «Випускники Одеського національного університету імені І. І. Мечникова» [1] та «Професори Одеського національного університету імені І. І. Мечникова» [8; 9] у двох томах. До ювілею нобелівського лауреата, засновника фагоцитарної теорії та генератора проривних наукових ідей – Іллі Ілліча Мечникова була підготовлена віртуальна виставки «Вітчизняний науковець зі світовим ім'ям: до 175-річчя з дня народження І. І. Мечникова» [2]. Експозиція окреслює знакові події в житті вченого та його наукові досягнення, представляє видатні праці та літературу про вченого.

Крім того, в планах було формування бази даних «Вшановані наукою», про яку і йдеться в цьому повідомленні.

Біографічні дослідження – один з напрямків наукової роботи НБ ОНУ, результати яких, згідно з концепцією розвитку наукової діяльності, відображаються у виданнях

(монографіях, довідниках, словниках, покажчиках, наукових статтях). Ще один вид популяризації біографічних досліджень бібліотеки – це біографічні бази даних власної генерації. Співробітники інформаційно-бібліографічного відділу ведуть БД «Вчені ОНУ» [3], що містять персональні сторінки професорів університету у вигляді анкет, які розподілені за факультетами. З анкет можна дізнатися про наукові напрями досліджень вченого, навчальні курси, що викладає професор, перелік його наукових публікацій.

Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова ініціювала роботу над створенням ще одної біографічної бази даних, яка планувалась як спільний проєкт з підрозділами університету.

Контент БД «Шановані наукою» – це університетські вчені, які працювали в ОНУ в різні роки, але відзначені саме університетською науковою громадою та студентами за ініціативою наукових шкіл, кафедр, факультетів та інших наукових підрозділів, на яких вони працювали та творили. Головне – вони присвячені, як правило, одному вченому. Форми вшанування вчених таким чином – це конференції, читання, літні школи, семінари тощо.

Проведення конференцій, семінарів, круглих столів тощо – форма організації наукової діяльності, при якій дослідники представляють і обговорюють свої роботи, отримують інформацію про нові тенденції в сфері науки. Крім того, такі наукові заходи вшановують наукові традиції, популяризують досягнення вчених, залучають молодих науковців до науки й освіти.

Науковці університету постійно організують та проводять наукові й науково-практичні конференції і семінари. Наукові заходи – важлива складова комплексного, системного підходу до креативної форми навчання та інтенсивного наукового пошуку. Тематика конференцій, семінарів тощо охоплює дослідження в різних галузях науки. Зазвичай ці заходи присвячують пам'яті вчених, які зробили значний внесок у розвиток саме цієї галузі науки, дослідження яких схожі з питаннями, що розглядаються в ході наукового заходу.

Заходи такого роду в ОНУ імені І. І. Мечникова мають свою історію, своїх постійних учасників, свої традиції. Якісь ушанування започатковувалися як постійні, але не витримали випробування часом. Бувають різні обставини, але тривалість таких заходів – це теж показник поваги, любові, вдячності особі від учнів та послідовників, життєвості її наукових досягнень. Деякі ушанування виходять за рамки університетської корпорації та набувають не тільки регіонального, але й міжнародного значення. Серед науковців, яким присвячені наукові заходи, є представники різних факультетів, відповідно, різних галузей наук. Наприклад, представники філологічних наук – Карпенко Юрій Олександрович

(*Міжнародні наукові читання*), Фащенко Василь Васильович (*Фащенко́вські читання*); педагогічних наук – Кобиляцький Іван Іванович (*Всеукраїнські педагогічні читання*), Скалкін Володимир Львович (*Міжнародні науково-практичні конференції*); юридичних наук – Васьковський Євген Володимирович (*Юридичні диспути з актуальних проблем приватного права*), Стрельцов Лев Михайлович (*Міжнародні наукові конференції пам'яті Л. М. Стрельцова*); історико-філософських наук – Аппатов Семен Йосипович (*Аппатовські читання*), Біцилли Петро Михайлович (*Міжнародна наукова конференція*), Верников Марат Миколайович (*Всеукраїнські історико-філософські читання*), Каришковський Петро Йосипович (*Міжнародні наукові конференції «Читання пам'яті професора Петра Йосиповича Каришковського»*), Станко Володимир Никифорович (*Конференції пам'яті Володимира Никифорович Станко*), Уйомов Авенір Іванович (*Міжнародні наукові читання*), Флоровський Георгій (*Читання пам'яті Георгія Флоровського*), Якупов Назим Мухаметзянович (*Щорічні Якуповські читання*); природничих наук – Браунер Олександр Олександрович (*Міжнародні наукові конференції «Читання пам'яті професора О. О. Браунера»*), Гамов Георгій Антонович (*Міжнародні наукові конференції, Літні школи*), Крейн Марк Григорович (*Міжнародні конференції*), Фішер Йосип Залманович (*Розширені семінари з науковими читаннями*).

Звичайно, це неповний перелік науковців ОНУ імені І. І. Мечникова, яким присвячені конференції, семінари, читання, школи. Наразі співробітниками НБ виявлено такі прізвища.

«Шановані наукою» – це зведена БД, що містить персональні бази даних, присвячені професорам та викладачам ОНУ імені І. І. Мечникова, які стали видатним вченими, яким присвячені конференції, читання тощо, організаторами яких є підрозділи університету.

Зміст персональних баз даних:

- 1) Біографія вченого
- 2) Життя вченого у світлинах
- 3) Праці науковця
- 4) Джерела до біографії
- 5) Наукові конференції, присвячені вченому

Ідея створення цієї БД виникла після звернення до Наукової бібліотеки представника Астрономічної обсерваторії, співробітника факультету математики, фізики та інформаційних технологій М. Рябова з пропозицією створення БД, присвяченій Георгію Антоновичу Гамову – відомому фізику-теоретику, астрофізику й популяризатору науки. Співробітниками відділу інформаційних технологій були оцифровані матеріали конференцій, надані М. Рябовим та знайденими у фондах НБ; співробітниками

інформаційно-бібліографічного відділу НБ були складені списки праць вченого та літератури про нього, підготовлені інші матеріали для завантаження на сайт НБ.

Метою створення бази даних, по-перше, є вшанування пам'яті вчених шляхом надання розгорнутої інформації про вченого. Життєвий та науковий шляхи вченого представлені біографічною статтею, що була написана науковцем – колегою чи учнем. У розділі «Життя вченого у світлинах» міститься іконографія – світлини вченого з особистого життя та робочих процесів [5]. Список праць вченого відображає основні результати його наукових досліджень [7]. Розділ «Джерела до біографії» містить літературу про науковця [4].

Особливою ознакою відомостей про кожну персоналію в БД є повнотекстове відображення оприлюднених матеріалів про ті чи інші заходи з нагоди вшанування вченого. Розділ «Наукові заходи, присвячені вченому» складається з переліку наукових заходів, що сприяє популяризації науки, результатів наукових досліджень, що здійснюються в ОНУ [6]. Створюється БД з додержанням політики відкритого доступу – при можливості в останньому розділі представлені повні тексти матеріалів конференцій, читань тощо.

Критерії відбору: персоналії – видатні вчені, яким присвячені конференції, читання тощо, організаторами яких є підрозділи ОНУ.

Після цього були відправлені листи до всіх факультетів ОНУ з пропозицією надати фамілії вчених, на честь яких проводяться наукові заходи. Співробітниками інформаційно-бібліографічного відділу було складено перелік вчених і розпочата робота з формування персональних сторінок за затвердженим змістом. База даних буде постійно поповнюватися, рости, стане платформою взаємодії бібліотеки та вчених ОНУ з ушанування пам'яті вчених університету.

Список використаних джерел та літератури:

1. Випускники Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : енциклопед. слов. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка ; авт. вступ. ст. та голов. ред. І. М. Коваль ; відп. ред. М. О. Подрезова ; редкол.: В. В. Глебов [та ін.] ; бібліогр. ред. О. С. Мурашко ; упоряд.: В. П. Пружина, В. В. Самодурова. – Одеса : ОНУ, 2019. – 700 с., 24 с. іл.
2. Вітчизняний науковець зі світовим ім'ям: до 175-річчя з дня народження І. І. Мечникова [Електронний ресурс] : віртуальна виставка / уклад. Т. С. Кара ; Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані (32 слайди). – Україна, Одеса. – Трав., 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/37Qbvmu> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.
3. Вчені ОНУ [Електронний ресурс] : персональна база даних / Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Україна, Одеса. – 2010–2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3qCDM8Z> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.
4. Георгій (Джорджи) Антонович Гамов – видатний фізик, астрофізик, космолог ХХ століття. Розд. : Джерела до біографії [Електронний ресурс] : база даних / Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Україна, Одеса. – 2019–2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/2VTHfBQ> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.

5. Георгій (Джорджи) Антонович Гамов – видатний фізик, астрофізик, космолог XX століття. Розд. : Життя вченого у світлинах [Електронний ресурс] : база даних / Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Україна, Одеса. – 2019–2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/39VXJSc> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.
6. Георгій (Джорджи) Антонович Гамов – видатний фізик, астрофізик, космолог XX століття. Розд. : Наукові конференції та літні школи, присвячені Г. А. Гамову [Електронний ресурс] : база даних / Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Україна, Одеса. – 2019–2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/2JPNkN1> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.
7. Георгій (Джорджи) Антонович Гамов – видатний фізик, астрофізик, космолог XX століття. Розд. : Праці вченого [Електронний ресурс] : база даних / Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Україна, Одеса. – 2019–2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/33XhFQW> (дата звернення: 05.12.2020). – Назва з екрана.
8. Професори Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : біогр. довід. : у 2 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка ; гол. ред. І. М. Коваль ; відп. ред. М. О. Подрезова ; редкол.: В. В. Глебов [та ін.] ; упоряд. та бібліогр. ред.: О. С. Мурашко, В. П. Пружина, В. В. Самодурова. – Одеса : ОНУ, 2020. – Т. 1 : Ректори (1865–2020). – 160 с.
9. Професори Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : біогр. довід. : у 2 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка ; авт. вступ. ст. ,та гол. ред. І. М. Коваль ; відп. ред. М. О. Подрезова ; редкол.: В. В. Глебов [та ін.] авт. кол.: Т. М. Бикова [та ін.] ; упоряд. та бібліогр. ред.: О. С. Мурашко, В. П. Пружина, В. В. Самодурова. – Одеса : ОНУ, 2020. – Т. 2 : Професори (2005–2020). – 334 с.

References

- [1]. *Vypuskniky Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : entsykloped. slov. [Graduates of the Odessa National I. I. Mechnikov University : encyclopedic dictionary]* Odessa, 2019, pp. 700, 24.
- [2]. Kara T. S. Vitchyzniani naukovets zi svitovym im'iam: do 175-richchia z dnia narodzhennia I. I. Mechnykova [Domestic scientist with a worldwide reputation : to the 175th anniversary of I. I. Mechnikov]. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Virtualni vystavky [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University. Virtual exhibitions]*. Available at: <https://bit.ly/37Qbvmv>
- [3]. Vcheni ONU : personalna baza danykh [Scientists of ONU: personal database]. Available at: <https://bit.ly/3qCDM8Z>
- [4]. Heorhii (Dzhordzhy) Antonovych Hamov – vydatnyi fizyk, astrofizyk, kosmolooh XX stolittia. Rozdil : Dzherela do biohrafii [An outstanding physicist, astrophysicist, cosmologist of the 20th century Gueorguiy (George) Antonovich Gamov. Section: biography sources]. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Baza danykh [Scientific library of the Odessa I. I. Mechnikov National University. Database]*. Available at: <https://bit.ly/2VTHfBQ>
- [5]. Heorhii (Dzhordzhy) Antonovych Hamov – vydatnyi fizyk, astrofizyk, kosmolooh XX stolittia. Rozdil : Zhyttia vchenoho u svitlynakh [An outstanding physicist, astrophysicist, cosmologist of the 20th century Gueorguiy (George) Antonovich Gamov. Section: Scholar's life in photographs]. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Baza danykh [Scientific library of Odessa I. I. Mechnikov National University. Database]*. Available at: <https://bit.ly/39VXJSc>
- [6]. Heorhii (Dzhordzhy) Antonovych Hamov – vydatnyi fizyk, astrofizyk, kosmolooh XX stolittia. Rozdil : Naukovi konferentsii ta litni shkoly, prysviachenii H. A. Hamovu [An outstanding physicist, astrophysicist, cosmologist of the 20th century Gueorguiy (George) Antonovich Gamov. Section: Scientific conferences and summer schools dedicated to G. A. Gamov]. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Baza danykh [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University. Database]*. Available at: <https://bit.ly/2JPNkN1>

[7]. Heorhii (Dzhordzhy) Antonovych Hamov – vydatnyi fizyk, astrofizyk, kosmolog XX stolittia. Rozdil : Pratsi vchenoho [An outstanding physicist, astrophysicist, cosmologist of the 20th century Gueorguiy (George) Antonovich Gamov. Section: Scholar's works]. *Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Baza danykh [Scientific library Of Odessa I. I. Mechnikov National University. Database]*. Available at: <https://bit.ly/33XhFQW>

[8]. *Profesory Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : biohr. dovid. : u 2 t. T. 1 : Rektory (1865–2020). [Professors of Odessa National I. I. Mechnikov University. Biographical directory in 2 vol. Vol. 1. Rectors (1865-2020)]*. Odesa, 2020, 160 p.

[9]. *Profesory Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova : biohr. dovidnyk : u 2 t. T. 2 : Profesory (2005–2020) [Professors of Odessa National I. I. University. Biographical directory in 2 vol. Vol. 2. Professors (2005-2020)]*. Odesa, 2020, 334 p.

Мурашко Е. С.,

заведующая Информационно-библиографического отдела
Научной библиотеки

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина

тел.: (048) 722 10 12

e-mail: bibik@onu.edu.ua

ЧЕСТВОВАНИЕ ПАМЯТИ УЧЕНЫХ УНИВЕРСИТЕТА

В статье речь идет об одном из направлений Научной работы НБ ОНУ – биографических исследованиях. Результатом этих исследований являются различные типы публикаций – от монографий до публикаций в научных изданиях, списки литературы, картотека «Биословарь», которая содержит труды ученых университета, личные архивы профессоров и сотрудников Новороссийского, позже – Одесского университета, Архив НБ ОНУ «Материалы к биографиям сотрудников ОНУ имени И. И. Мечникова», а также персональные базы данных, которые создает Информационно-библиографический отдел. К 155-летию ОНУ имени И. И. Мечникова Научной библиотекой было инициировано создание БД «Уважаемые наукой», которая планируется как персональные базы данных, посвященные профессорам и преподавателям ОНУ имени И. И. Мечникова, которые стали выдающимися учеными, которым посвящены конференции, чтения и т.п, организаторами которых являются подразделения университета.

Ключевые слова: биографистика, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, базы данных собственной генерации, ученые ОНУ, база данных «Уважаемые наукой».

Murashko O. S.,

Head of the Information-Bibliographical Department

Scientific Library of

Odesa I. I. Mechnikov National University

24, Preobrazhenska St., Odessa, 65082, Ukraine,

tel.: (048) 722 12 10

e-mail: bibik@onu.edu.ua

COMMEMORATING UNIVERSITY SCHOLARS

The article deals with biographical research as one of academic activities of the Scientific Library of the Odessa National I. I. Mechnikov University resulting in a wide range of publications, from monographs to publications in scientific journals, bibliographies, a card index "Bio Dictionary" listing the works of scientists of the University, personal archives of professors and staff of Novorossiysky, later - Odessa University, Archives of the Scientific Library of the Odessa National I. I. Mechnikov University *Materials to biographies of the staff of the Odessa Mechnikov University*,

as well as personal databases created by the Information and Bibliographic Department. To commemorate the 155th anniversary of the Odessa National I. I. Mechnikov University, the Scientific Library initiated compiling a database *Respected by Science*, which is considered as personal databases dedicated to professors and teachers of the Odessa National I. I. Mechnikov University, known as outstanding scholars inspiring conferences, readings, etc., organized by departments of the University.

Keywords: biography, Odessa National I. I. Mechnikov University, databases of own generation, Odessa University scientists, database *Respected by Science*.